ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Пан Бо

«Методика формування мистецько-пізнавальної компетентності молодших школярів у процесі музичного навчання»,

поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань

01 Освіта/Педагогіка зі спеціальності

014 Середня освіта (Музичне мистецтво)

1. Актуальність теми дисертації

Актуальність обраної теми мотивується необхідністю реалізації сучасних інноваційних процесів у системі мистецької освіти, спрямованих на з'ясування суперечностей між провідними науковими пошуками у визначенні змістових аспектів навчання й недостатнім їх теоретично-методичним обґрунтуванням. Вирішення таких завдань стає можливим за умов інноваційного перегляду змістових аспектів і методичних засобів навчання, спрямованих на формування провідних компетентностей особистості, зокрема в галузі мистецької освіти. Адже, в компетентностях виявляється освіченість людини, її здатність до ефективного самовизначення й самореалізації.

Упровадження комплексу різноманітних методичних засобів з метою з'ясування багатоаспектних наукових протиріч ефективно впливає на процес музичного навчання. Слід вказати, що формування мистецько-пізнавальної компетентності підростаючого покоління – важлива наукова проблема, розробка якої ґрунтується на суттєвому науковому доробку. Українська система мистецької освіти має значний потенціал у процесах активізації мистецько-пізнавальної компетентності особистості, здатної до етично-моральних вчинків і духовно насиченої діяльності.

Означене вимагає доцільність дослідження цілого комплексу питань, які стосуються мистецького зростання молодого покоління з метою його духовно-естетичного становлення.

Проблему музичного навчання школярів слушно пропонується вирішувати під час формування їх мистецько-пізнавальної компетентності, що спричиняє формування в підростаючого покоління системи ключових і предметних мистецьких компетентностей, що виступають інтегральною основою світогляду, здатністю до художньої самореалізації та творчого самовтілення. За таких обставин посилюється увага мистецько-педагогічної науки і практики до проблеми формування компетентностей в учнів, що сприяє фаховому зростанню особистості студента з метою забезпечення мобільності його знань, вмінь, навичок; універсальності та системності в процесі їх творчого використання у практиці продуктивної роботи. Проте, успішність даного процесу потребує розроблення та обґрунтування теоретико-методологічного й методичного забезпечення формування музично-ритмічних умінь майбутніх учителів музики та хореографії в процесі інтегрованого навчання. Вагомість наукового доробку у сфері обраної тематики остаточно не забезпечує вирішення даної проблеми, а лише сприяє її всебічному вивченню в сучасних умовах розвитку мистецької освіти.

Відтак, соціально-педагогічна значущість означеної теми, наявність низки суперечностей та нез'ясованих раніше питань у теорії та практиці фахової підготовки мотивують актуальність дисертації Пан Бо «Методика формування мистецько-пізнавальної компетентності молодших школярів у процесі музичного навчання».

2. Ступінь обґрунтованості наукових понять, висновків і рекомендацій.

Аргументованість та переконливість сформульованих в ході з'ясування завдань дослідження наукових позицій, узагальнень і рекомендаційних висновків, підтверджуються якісними результатами проведеної Пан Бо

пошукової роботи і не викликають заперечень. Їх вірогідність та достовірність забезпечуються глибоким теоретико-методологічним обґрунтуванням вихідних позицій дослідницької праці; ретельним аналізом наукових джерел у філософському, соціологічному, психолого-педагогічному, музикознавчому аспектах; всебічним аналізом та доцільним використанням комплексу взаємопов'язаних методів, адекватних об'єкту, предмету, меті та завданням дослідження, що включають як теоретичні підходи, так й емпіричні та статистичні аспекти отримання обґрунтованих результатів; достовірно проведеною дослідно-експериментальною роботою; результатами кількісної та якісної експериментальної перевірки розробленої методики; позитивними наслідками впровадження в освітній процес поетапної методики формування мистецько-пізнавальної компетентності молодших школярів у процесі музичного навчання.

Отже, успішне розгортання дослідницького пошуку відбувається від обґрунтування дисертанткою теоретико-методологічних основ дослідження, визначення змістової сутності категоріально-поняттєвої його основи до розробки та перевірки поетапної методики формування мистецько-пізнавальної компетентності молодших школярів у процесі музичного навчання.

У дисертації Пан Бо поставлено за мету розробити, науково обґрунтувати та експериментально перевірити методику формування мистецько-пізнавальної компетентності молодших школярів у процесі музичного навчання. Доцільним є той факт, що реалізація мети задля вирішення існуючих в теорії та практиці мистецької освіти ряду протиріч, які дисертантка визначає в роботі, відбувається на основі: з'ясування стану вивчення досліджуваної проблеми у філософській, психолого-педагогічній науці й мистецтвознавстві та визначення поняттєво-термінологічного апарату; розробки змісту музичного навчання молодших школярів на уроках мистецтва та в позаурочній діяльності в різних її видах; виокремлення й теоретичного обґрунтування структури та функцій формування мистецько-пізнавальної

компетентності молодших школярів під час навчання музичного мистецтва; розробки поетапної методики формування мистецько-пізнавальної компетентності учнів молодшого віку під час навчання музичного мистецтва; визначення критеріїв, показників та рівнів сформованості мистецько-пізнавальної компетентності молодших школярів у процесі музичного навчання; експериментальної перевірки ефективності запропонованої методики формування мистецько-пізнавальної компетентності учнів початкової школи у процесі музичного навчання.

Крім того, високий ступінь обґрунтованості й достовірності результатів дослідження забезпечило використання авторкою влучно підібраного комплексу взаємопов'язаних загальнонаукових методів. З-поміж них: теоретичні (аналіз, порівняння, систематизація та узагальнення філософських, психологічних, педагогічних, музикознавчих джерел з метою визначення й аргументування базових понять). Практично корисними та оригінальними є емпіричні методи (педагогічне спостереження, анкетування, тестування, бесіда, педагогічний експеримент), які використовувалися з метою відстеження динаміки, перевірки та емпіричного підтвердження теоретичних положень дослідження щодо розробки та впровадження авторської методики шляхом зіставлення їх з експериментальними результатами. У зазначеному контексті достовірність й ефективність результатів педагогічного експерименту вдало забезпечується під час використання математичних методів дослідження. Методи екстраполяції вдало використовуються для застосування висновків щодо методичного забезпечення формування мистецько-пізнавальної компетентності молодших школярів у процесі музичного навчання.

Ґрунтовність та достовірність викладу тексту дисертації зумовлюється всебічним, аргументованим аналізом відповідної джерельної бази. Опрацювання й критичний аналіз теоретичного матеріалу, проведені емпіричні дослідження, власний досвід мистецької діяльності склали основу запропонованої авторкою оригінальної методики формування мистецько-

пізнавальної компетентності молодших школярів у процесі музичного навчання.

Дисертаційна робота відзначається логічним викладом наукових результатів, структурною виваженістю та чіткістю, узгодженістю поставлених завдань і сформульованих висновків.

Так, науковою значущістю відзначаються матеріали першого розділу дисертації «Теоретичні основи проблеми формування мистецько-пізнавальної компетентності», які отримані дисертанткою завдяки зосередженню її уваги на здійсненні теоретико-методологічного аналізу проблеми формування мистецько-пізнавальної компетентності учнів засобами музичного мистецтва.

Авторкою зазначається, що дефініція «компетентність» розуміється як складна інтегрована ознака особистості, що відзначається комплексом знань, умінь, навичок, ставлень, досвіду, що уможливлює ефективність здійснення певної діяльності, або виконання певних функцій в галузі професії, або у видах діяльності.

Застосування методів систематизації та узагальнення дозволило Пан Бо з'ясувати, що компетентність є здатністю особистості використовувати отримані й усвідомлені знання, вміння, навички, способи діяльності, власний досвід у непередбачуваних ситуаціях з метою розв'язання певних суспільно важливих проблем. Компетентність тлумачиться як особистісне утворення, що виявляється в процесі активних самостійних дій.

У дослідженні аргументовано, що компетентність в галузі мистецької освіти розглядається як пізнавально-інформаційний досвід в галузі мистецтва і педагогіки, з метою застосування отриманих знань та вмінь в мистецькій продуктивній діяльності. У такому процесі опосередковано відтворюються художньо-естетичні орієнтації у здобувачів освіти, особливості загальнокультурного розвитку, схильність до творчого самовираження.

Пан Бо реалізує дослідницькі завдання, що дає їй можливість тлумачити компетентність як інтегрований результат індивідуальної навчальної діяльності учнів. Дисертантка доводить, що формування художньо-естетичних

компетентностей відбувається в процесі спілкування учнів з цінностями художнього порядку під час набуття ними мистецьких знань, продуктивного досвіду, що забезпечує їх духовне та естетичне зростання.

Отже, завдяки проведеному поняттєвому та ретроспективному аналізу було уточнено, що формування пізнавальної компетентності – це багатоаспектний процес, що передбачає вміння ставити мету, пізнавальні завдання та пропонувати можливі шляхи їх реалізації, уміти планувати, аналізувати, давати самооцінку власної пізнавальної діяльності. Відтак, мистецько-пізнавальна компетентність розуміється як здатність до усвідомлення й творчого самовираження у мистецькій сфері, що формуються в ході сприймання творів, видів мистецтва, а також їх практичного опанування.

Авторкою вдало подається розуміння основної дефініції роботи «формування мистецько-пізнавальної компетентності молодших школярів» як цілеспрямованого процесу здійснення мистецько-пізнавальної діяльності зі сприймання, аналізу, усвідомлення творів мистецтва, результатом якого є не лише застосування вже відомих учням умінь, навичок і відповідних знань в ході репродуктивної діяльності, але й опанування суб'єктивно нового комплексу мистецьких знань і вмінь та творчої діяльності.

Виокремлена дисертанткою та влучно схарактеризована структура мистецько-пізнавальної компетентності молодших школярів є цілісним утворенням, поєднані компоненти якої відтворюють: наявність стійкої зацікавленості молодших школярів мистецькою діяльністю (мотиваційно-заохочувальний компонент); спроможністю учнів до вивчення та опрацювання явищ музичного мистецтва а також оцінювання їх художнього змісту (гносеологічно-оцінювальний компонент); можливість усвідомлювати мистецькі твори та виявляти себе у продуктивній музичній діяльності (творчо-діяльнісний компонент).

Вагомим аспектом роботи є встановлення дисертанткою функціонального забезпечення процесу формування мистецько-пізнавальної компетентності молодших школярів під час взаємодії мотиваційно-

розвивальної, культурологічної, інтелектуально-почуттєвої, комунікативно-творчої функцій.

Цілісність дослідницького пошуку досягається завдяки реалізації низки розроблених дисертанткою наукових підходів і принципів, що виступають концептуальними засадами розроблення педагогічних умов, методів і прийомів формування мистецько-пізнавальної компетентності молодших школярів, та презентуються у другому розділі «Методичні особливості формування мистецько-пізнавальної компетентності учнів початкової школи у процесі музичного навчання».

Ґрунтовно здійснений методологічний аналіз проблеми мистецько-пізнавальної компетентності молодших школярів дав можливість Пан Бо доцільно відібрати наукові підходи до розкриття змісту досліджуваного феномену, серед яких: інтеграційний, компетентнісний, особистісний, інформаційно-гносеологічний, творчо-діяльнісний.

Результативність формування мистецько-пізнавальної компетентності молодших школярів у дисертації досягається також впровадженням принципів (художньої цілісності усвідомлення мистецтва; акцентування національних ознак музики, живопису, танцювальних рухів як певної стилістичної єдності мистецького образу; сприяння художньому розвитку учня на основі комунікативних гедоністичних дій).

Фокусуючи свою увагу на складності та багатоаспектності методологічного забезпечення означеного процесу Пан Бо описує функціональне значення обраних підходів та принципів з метою розкриття специфіки, визначення сутності досліджуваного явища, розробки педагогічних умов

Наукову цінність становить розроблений дисертанткою комплекс педагогічних умов формування мистецько-пізнавальної компетентності учнів-початківців. Досягнення культурологічних орієнтирів під час музичного навчання; забезпечення індивідуалізації мистецького навчання; реалізація єдності раціональних і емоційних способів освоєння мистецтва – всебічно

охоплюють усі аспекти формування мистецько-пізнавальної компетентності та забезпечують продуктивність методичного забезпечення досліджуваного процесу.

Практично-цінним матеріалом є розроблений Пан Бо комплекс відповідних методів, що в єдності з визначеними та аргументованими педагогічними умовами забезпечили створення і реалізацію відповідної методики формування мистецько-пізнавальної компетентності молодших школярів засобами музичного навчання.

Головним науково-методичним досягненням Пан Бо є обґрунтування структури та змісту методики формування мистецько-пізнавальної компетентності, яка включає наукові підходи; основні принципи мистецького навчання; педагогічні умови; етапи педагогічно-експериментальної роботи (експонувально-активізуючий, когнітивно-оцінювальний, продуктивно-творчий); ефективні методи формування означеного явища. Відзначимо перспективність реалізації складників авторської методики в практику мистецької освіти.

Реалізація науково-дослідницького потенціалу авторки віднайшла своє втілення, зокрема, у третьому розділі дисертації «Дослідно-експериментальна перевірка методики формування мистецько-пізнавальної компетентності молодших школярів у процесі музичного навчання».

Принципову новизну теоретичних здобутків дисертаційної роботи визначає розроблений дослідницею та докладно презентований діагностичний апарат з метою виокремлення рівнів сформованості означеного феномена, а також перебіг і результат експериментальної перевірки ефективності розробленої методики. Позитивної оцінки заслуговує аргументоване визначення критеріїв, показників та рівнів сформованості досліджуваного феномена. Наукової вартості набувають засоби наочного обґрунтування динаміки формування означеного конструкту та перевірки ефективності розробленої авторкою методики.

Ґрунтовний теоретичний аналіз обраної теми та якісно проведене емпіричне дослідження дали можливість Пан Бо запровадити методику формування мистецько-пізнавальної компетентності молодших школярів у мистецькому середовищі.

3. Наукова новизна результатів дослідження

Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що вперше:

- визначено сутність, зміст, структуру, функції мистецько-пізнавальної компетентності, а також критерії, показники та рівні її сформованості як комплексу знань, умінь, навичок, сформованих ставлень, досвіду, рівень засвоєння яких дозволяє учневі діяти адекватно в певних навчальних і життєвих ситуаціях, що у взаємозв'язку з ключовими, міжпредметними й естетичними компетентностями виступає інтегральною основою ефективності мистецького навчання;

- розроблено, теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено методику формування мистецько-пізнавальної компетентності молодших школярів у перебігу експонувально-активізуючого, когнітивно-оцінювального, продуктивно-творчого етапів, основою якої виступає відповідне теоретико-методологічне підґрунтя.

- уточнено поняття «формування мистецько-пізнавальної компетентності молодших школярів у процесі музичного навчання» як цілеспрямованого процесу здійснення мистецько-пізнавальної діяльності зі сприймання аналізу, усвідомлення творів мистецтва, результатом якого є не лише застосування вже відомих учням умінь, навичок і відповідних знань у сфері репродуктивної діяльності, але й опанування суб'єктивно нового комплексу мистецьких знань і вмінь творчої діяльності.

- удосконалено зміст мистецького навчання молодших школярів.

Подальшого розвитку набули ідеї щодо сутності та змісту навчання музичного мистецтва з метою розвитку художньо-естетичних компетентностей підростаючого покоління, а також методичні основи їх мистецького навчання.

4. Значущість результатів дослідження для науки і практики та можливі шляхи їх використання

Безперечна цінність одержаних Пан Бо результатів для музично-педагогічної науки полягає в розробці та апробації методики формування мистецько-пізнавальної компетентності молодших школярів у процесі музичного навчання.

Практичне значення отриманих результатів дослідження визначено можливістю використання його теоретичних положень та методичних розробок під час підготовки студентів педагогічних університетів до мистецької роботи зі школярами; в ході оновлення змісту уроків мистецтва та позаурочної роботи; у доцільності використання розроблених критеріїв і показників сформованості мистецького світогляду у практику оцінювання мистецьких досягнень здобувачів освіти; в оновленні робочих програм, написанні навчальних і методичних посібників. Висновки праці можуть слугувати основою для оновлення змісту навчальних дисциплін «Методика музичного навчання», «Методика загальної музичної освіти».

5. Повнота викладу матеріалу

Основні теоретичні положення та отримані результати дослідження висвітлено в 8 публікаціях автора, з них 3 статті в наукових фахових виданнях України, 1 стаття в закордонному виданні, 4 праці апробаційного характеру.

6. Оцінка змісту й оформлення дисертації

Оцінювання змісту дисертації дає можливість констатувати, що дисертаційна робота Пан Бо є цілісним, завершеним науковим дослідженням. За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю й достовірністю, науковою та практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладення в опублікованих дисертанткою наукових працях, а також за оформленням, дисертація відповідає паспорту спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво) й вимогам, які висуваються до дисертацій такого типу. Стиль викладу в ній матеріалів, наукових положень, висновків і рекомендацій доступний для їх сприйняття.

7. Дискусійні питання та зауваження щодо окремих положень дисертації

Позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих результатів, вважаємо за доцільне зазначити деякі дискусійні положення та висловити окремі зауваження та пропозиції.

1. У процесі обґрунтування наукових засад формування мистецько-пізнавальної компетентності учнів молодшого шкільного віку у дисертації представлено провідні методологічні підходи серед яких: інтеграційний, компетентнісний, особистісний, інформаційно-гносеологічний, творчо-діяльнісний. Вважаємо, варто було ширше розкрити роль творчо-діяльнісного підходу у формуванні мистецько-пізнавальної компетентності, адже, як зазначає автор в параграфі 2.1., в контексті означеного підходу відбувається розуміння значення раціональних аспектів для постановки творчого завдання та його інтелектуального осмислення.

2. Важливою методичною розробкою дослідника є впровадження педагогічних умов, що забезпечують шляхи ефективного формування мистецько-пізнавальної компетентності молодших школярів у процесі музичного навчання. З цього приводу доцільно більш ретельно розкрити

особливості застосування такої педагогічної умови як забезпечення індивідуалізації мистецького навчання, оскільки, за обґрунтованою позицією дисертантки, ця умова орієнтує вчителя на виявлення і збереження в учнів індивідуальних проявів смакових переваг у мистецтві, врахування та розвиток унікальних, неповторних для конкретної особистості засобів мистецької діяльності (§ 2.2).

3. Науково виважено і водночас оригінально Пан Бо підходить до розробки структури досліджуваного феномену в єдності трьох компонентів (мотиваційно-заохочувального, що характеризується наявністю стійкої зацікавленості школярів музичною діяльністю; гносеологічно-оцінювального, котрий визначається спроможністю учнів до вивчення, опрацювання явищ музичного мистецтва та оцінювання їх художнього змісту; творчо-діяльнісного, що показує можливість учнів початкової школи усвідомлювати мистецькі твори та виявляти себе у продуктивній музичній діяльності, визначати їх змістове навантаження та конкретні функції. Здобувачка переконливо обґрунтовує та розкриває сутність творчо-діяльнісного компоненту. Втім, вважаємо, що більш повне висвітлення творчо-комунікативного потенціалу мистецько-освітньої сфери, підсилило б наукову виваженість роботи.

4. На нашу думку, доречно конкретизувати продуктивність комунікативно-творчої функції у розробці авторської методики.

5. Безперечним концептуальним досягненням наукової роботи є розроблена та презентована дослідницею авторська методика. Втім, на нашу думку, деталізації потребують можливості застосування мистецького репертуару задля формування мистецько-пізнавальної компетентності учнів початкової школи.

8. Загальний висновок

Дисертація Пан Бо на тему «Методика формування мистецько-пізнавальної компетентності молодших школярів у процесі музичного навчання» є цілісним завершеним самостійним дослідженням, яке за своїм науково-теоретичним рівнем, новизною у постановці та вирішенні досліджуваної проблеми, аргументованістю теоретичних положень, висновків та практичним значенням відповідає Наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. №40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» і затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. №44 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження доктора філософії», а її автор – Пан Бо – заслуговує присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта/Педагогіка зі спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво).

Офіційний опонент:
доктор педагогічних наук, професор
професор кафедри музичного мистецтва
Харківського національного
педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди **Ольга КУЗНЕЦОВА**

Кузнецової Ольги
14. 11. 2022